

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA PRESEI MAGHIARE ȘI GERMANE DIN TRANSILVANIA INTERBELICĂ

VIRGIL PANA

Ca expresie a libertății de opinie, presa și tipăriturile, în general, reprezintă, pentru viața unei minorități, un factor important de menținere și de dezvoltare a trăsăturilor specifice, a culturii și tradițiilor proprii, a afirmării prezenței active în dezbaterile problemelor de actualitate și în susținerea eficientă a intereselor sale specifice.

1. REGIMUL JURIDIC

Regimul presei din România interbelică, garantat de cele două Constituții din anii 1923 și 1938, a permis minorităților etnice din țara noastră să dispună de un număr impresionant de organe de presă, situație rar întâlnită în alte țări din Europa.

Constituția României din anul 1923 prevedea, referitor la presă, următoarele :

Art. 25. — „Constituția garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniile lor prin grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin Codicele penal, care în nici un caz nu va putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuirea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizatiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni.

Nici o cautiune nu se va cere de la ziariști, scriitori, editori și litografi.

Presa nu va fi pusă niciodată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat¹.

La rândul ei, *Constituția din 27 februarie 1938* stipula prin articolul 22 :

„Constituția garantează fiecăruia, în limitele și condițiunile legii, libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile sale, prin grai, prin scris, prin imagine sau prin orice alte mijloace“².

Jurnalul Consiliului de Miniștri din 1 august 1938 cuprindea, în articolul 18, elemente și mai concrete relative la regimul presei minoritare :

„În titulatura ziarelor, revistelor, organelor de publicitate etc., numele localităților unde apar astfel de publicațiuni va putea fi indicat și în limba minoritară respectivă. În corpurile acestor publicațiuni, însă, se va putea întrebuința numai limba minoritară pentru desemnarea acestor localități“³.

Aceste legi au asigurat presei minoritare din România un regim de deplină libertate și condiții identice de exprimare cu cele ale presei românești.

2. PRESA MAGHIARA

Dezvoltarea pe care a cunoscut-o presa minorității maghiare din România între

¹ M.O., nr. 282/29 februarie 1923.

² M.O., nr. 42/28 februarie 1938.

³ M.O., nr. 178/6 august 1938.

anii 1918—1928 constituie, fără îndoială, o dovadă a tratamentului legal de deplină libertate, superior din toate punctele de vedere regimului presei maghiare din Transilvania din perioada anilor 1868—1914.

Otto Junghann și Max Boehm, în lucrarea lor intitulată *Ethnopolitischer Almanach*, în capitolul *Die journalistische Zusammenarbeit der Minderheiten*, referindu-se în special la presa minorităților din Europa centrală, indicau ca model de progres și dezvoltare presa minorității maghiare din România⁴.

La rândul său, jurnalistul maghiar Lajos György afirma că, încă din primii ani de după Unire, s-a putut vedea progresul presei maghiare prin cele 330 publicații periodice maghiare, dintre care doar 87 apăruseră în timpul Imperiului Austro-Ungar, restul până la 330 fiind fondate în timpul regimului românesc.

Cotidianul maghiar *Bukaresti Magyar Kurir* din 20 decembrie 1931 scrie, printre altele, următoarele :

„Presa maghiară din România a avut inițiativa îndată după război și a continuat cu același progres major. În orașele cu locuitori maghiari sau în regiunile ungurești există o mulțime de ziare și chiar câteva cureri de jurnaliști maghiari. La Cluj, Brașov, Satu Mare, Salonta, Arad și Timișoara apar în total 27 de cotidiene și alte 154 de publicații politice săptămânale, jurnale literare, economice, științifice și reviste religioase. Ba mai mult, la dispoziția cititorilor maghiari se găsesc alte 9 jurnale politice și alte 197 organe de presă maghiare care au fost admise în România“⁵.

După clasificarea jurnalistului ungur Fekete Nagy Mihály, presa maghiară din România se încadra în următoarele categorii :

- a. jurnale politice ;
- b. jurnale artistice și literare ;
- c. jurnale culturale ;
- d. jurnale pentru educația tineretului ;

⁴ Dr. P. Petrinca, Dr. G. Pinte, N. P. Smochină, *La Stampa delle minoranze in Romania, 1918—1940*, București, 1940, p. 7, nota 1.

⁵ Dr. Lajos György, *Viața culturală a maghiarilor din Transilvania*, Budapesta, 1926, p. 8—9.

e. jurnale profesionale (cu diviziunile : economice, industriale, agricole și comerciale etc.) ;

f. jurnale pentru muncitori ;

g. jurnale evreo-maghiare ;

h. jurnale litografiate ;

i. jurnale diverse⁶.

După cinci ani de regim românesc în Transilvania, același Lajos György publica prima bibliografie completă a presei maghiare din România, din care rezulta progresul înregistrat de către aceasta⁷.

I. Erdelyi, în lucrarea sa intitulată 1918—1928. *A magyarság az utodállamokban és Magyarországon*, apărută la Bratislava în anul 1928, constata că, după anul 1918, în statele successorale, presa minoritară maghiară nu și-a văzut diminuată forța ei. Din contră, ea a înregistrat un notabil succes.

Nicolae Ferenczy, în studiul intitulat *Presa periodică maghiară din România în ultimii 10 ani, 1918—1928*, afirma că :

„În deceniul trecut (1919—1928), socotindu-se și câteva periodice ce apar în două ori trei limbi (germană, maghiară, română), au apărut, în teritoriul României, în limba maghiară, în total 577 ziare, periodice de specialitate și reviste. Bineînțeles, e mare numărul acelor periodice care au dispărut între timp. Deși a trecut un deceniu de la schimbarea Imperiului și acest interval ar fi fost îndeajuns ca să se formeze o situație definitivă pe terenul presei, totuși aceasta s-a făcut numai în parte. Presa maghiară din România ne prezintă încă o situație labilă ; drept că și în presa românească se observă o situație similară, căci e foarte mare numărul acelor periodice care apar ca efemerele și după două, trei numere, ori doi, trei ani, dispar. Dar totuși, situația începe să se clarifice. După un deceniu putem constata, despre mai multe ziare și reviste, că au dat dovadă de vitalitate și că existența lor se pare asigurată...“.

⁶ *Erdekes adatok a magyar újságíráshoz*, în *Bukaresti Magyar Kurir*, 20 decembrie 1931.

⁷ *A Romániai időszaki magyar sajtó számadatszeru helyzetképe es hiva tasu feladatai*, în *Carpatpost*, A, III, nr. 4—5, București, iulie 1938.

⁸ Dr. P. Petrinca, op. cit., p. 8.

Conform celor scrise de Ferenczy, statistică revistelor și jurnalelor maghiare

din România, în perioada anilor 1919—1928, se prezenta în felul următor :

	1923	1928	1919—1928
Cotidiene politice	21	25	46
Săptămânale politice și sociale	45	37	107
Reviste științifice	4	10	17
Reviste și jurnale literare	14	7	38
Reviste de teatru și cinema	18	15	45
Reviste de informație	11	10	39
Reviste eclesiastice, religioase și educative	29	29	57
Reviste pentru tineret	3	9	17
Reviste umoristice	8	5	17
Reviste de specialitate (industrie, comerț, agricultură etc.)	49	65	141
Diverse	16	9	53
Total	218	221	577

După locul de apariție :

Cluj : 184 (32,50% din întreaga producție de presă maghiară) ;

Timișoara : 92 (16%) :

Arad : 48 :

Oradea : 47 :

Târgu-Mureș : 39 :

Satu Mare : 19 :

Brașov : 17 :

București : 14.

Celelalte 17 până la numărul de 577 erau împărțite între alte orașe. În ceea ce privește periodicele, Clujul deținea primul loc cu 71, respectiv 32%⁹.

În anul 1936, Monoki István elaborează o bibliografie a presei maghiare din România, ajungând la concluzia că producția acesteia ajungea anual la un număr de 300 de publicații¹⁰.

Conform afirmațiilor lui Monoki, în 1935, statistica presei maghiare din România era următoarea :

Cotidiene : 39 ;

Săptămânale și reviste : 53 ;

Jurnale literare, de critică, sociale și reviste : 82 ;

Reviste științifice și artistice : 18 ;

Jurnale și reviste religioase : 52 ;

Jurnale satirice : 8 ;

Jurnale sportive : 9 ;

Jurnale profesionale : 82 ;

Jurnale litografiate : 2.

În perioada 1 ianuarie 1936 — 1 februarie 1937, s-au publicat 42 jurnale maghiare, 103 săptămânale, 29 periodice și 197 diverse reviste ; în total, 371 publicații.

În perioada 1 ianuarie 1937 — 1 februarie 1938, situația presei maghiare era următoarea : 39 cotidiene, 85 săptămânale, 41 publicații periodice, 16 reviste săptămânale, 116 reviste lunare, bilunare și trimestriale și 22 alte publicații efemere : în total, 317 publicații.

După locul apariției : Aiud (3), Alba-Iulia (1), Aninoasa (1), Arad (29), Baraolt (1), Brașov (11), București (17), Baia Mare (5), Baciul (1), Cociani (1), Carei (4), Cluj (85), Deva (2), Diciosânmărtin (6), Făgăraș (1), I. G. Duca (1), Gherla (1), Gheorgheni (2), Lugoj (5), Marghita (2), Mediaș (1), Miercurea Ciuc (2), Nușfalău (1), Odorhei (8), Oradea (28), Orșova (1), Petroșani (2), Săcuieni (1), Salonta (2), Sibiu (1), Sighișoara (3), Șimleul Silvaniei (1), Satu Lung (2), Târgu-Secuiască (2), Târgu-Mureș (15), Timișoara (32), Turda (3), Zalău (4)¹¹.

⁹ *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul 1918—1928*, București, 1929, vol. II, p. 1308.

¹⁰ Monoki István, *Romániában az 1935 éven megjelent román magyar időszaki sajtótermékek címjegyzéke*, în *Muzeum*, A, VII, nr. 10.12, Cluj, p. 315.

¹¹ Dr. P. Petrinca..., op. cit., p. 10.

În gazeta budapestană *Uj Magyarország*, din 23 august 1935, dr. Cseri Inos evidențiază creșterea insolită a publicațiilor maghiare din România, făcând dureroasă constatarea, pentru maghiari, că o parte din aceasta ataca cu vehemență condițiile politico-sociale din Ungaria. Autorul declara că o parte din această presă era finanțată de cercuri politice maghiare, iar cealaltă parte de câteva mari cotidiane din Budapesta.

Jurnalul maghiar din Luduș, din 6 mai 1934, *Krasso Szörényi Lapok*, în articolul intitulat *Román sajtó és magyar sajtó Erdélyben*, afirma că „Este o realitate indiscutabilă că în Transilvania se publică un număr excesiv de mare de gazete în ungurește”.

Conform unei surse competente maghiare (*Metamorphosis Transylvanie*, Cluj, 1937), situația presei ungurești din Tran-

silvania, în anul 1936, se prezenta în felul următor :

„Din punct de vedere numeric, capacitatea presei este uriașă. Apar circa 30 de cotidiane. Din punct de vedere calitativ, ne apare o tendință de descentralizare locală, descendentă. Produsele bulevardiere au inundat teritoriul și au diminuat posibilitățile ziarelor mai exigente. Din punct de vedere politic, presa se situează în întregime pe plan minoritar, dar luarea de poziție în problemele minorității nu constituie o bază ideologică unitară ci un dat obiectiv, de la care se înfruntă cele mai divergente luări de poziție. Sub unghi foarte general, presa maghiară e conservatoare și, în destinul minoritar, nu mai sunt decât un ziar, cel mult două, care să asume idei progresiste. Iată o evidență a presei :

<i>Numele ziarului</i>	<i>Locul de apariție</i>	<i>Orientarea</i>
1. Keleti Ujság	Cluj	organ conservator al Partidului Maghiar
2. Magyar Ujság	Cluj	organ pentru țărani al Partidului Maghiar
3. Ellezék	Cluj	conservator-progresist
4. Estilap	Cluj	bulevardier-conservator
5. Uj Kelet	Cluj	sionist
6. Jóestét	Cluj	bulevardier-conservator
7. Szabadság	Oradea	organ conservator al Partidului Maghiar
8. Magyar Lapok	Oradea	clerical
9. Néplap	Oradea	clerical pentru sate
10. Napló	Oradea	radical progresist
11. Estilap	Oradea	bulevardier-progresist
12. Friss Ujság	Oradea	informativ
13. Magyarság	Oradea	bulevardier conservator
14. Brassói Lapok	Brașov	progresist-transilvanist
15. Népujság	Brașov	radical pentru sate
16. Brassói Napló	Brașov	conservator-clerical
17. Szabadsajtó	Satu Mare	conservator-moderat
18. Ujság	Satu Mare	organ al Partidului Maghiar
19. Aradi Közlöny	Arad	conservator
20. Hirlap	Arad	conservator-moderat
21. Reggel	Arad	progresist
22. Friss Ujság	Arad	informativ
23. Esti Ujság	Arad	informativ
24. Temesvári Hirlap	Timișoara	capitalist-liberal
25. Déli Hirlap	Timișoara	organ al Partidului Maghiar
26. Maros	Târgu-Mureș	organ al Partidului Maghiar
27. Reggeli Ujság	Târgu-Mureș	progresist-moderat
28. Szalontai Lapok	Salonta	conservator
29. Ujság	Salonta	progresist-moderat

Dintre publicațiile periodice ale orașelor mai mari, au o difuzare pe întreaga țară gazeta pentru țărani publicată la Cluj, revista *Korunk*, scrisă pentru intelectuali, gazetele clujene *Ellenör* și *Transilvâniai Futár*, gazeta de reportaj *Toll* din Timișoara, și gazeta *Ország-Világ* din Arad¹² (vezi și Anexa III).

Același autor, care întocmise statistica de mai sus, constata că „Grupul etnic de 1 milion și jumătate de maghiari din Transilvania dispune de 30—35 de jurnale, al căror număr se schimbă tot timpul. Tirajul zilnic al acestor numeroase cotidiene ajunge la cifra de 150 000“.

Acestor cotidiene și periodice maghiare li s-au adăugat cele importate din Unga-

ria. Exportul maghiar de cărți, ziare și reviste, în România a cunoscut, după statistica maghiară, o progresie continuă începând cu anul 1926. În 1929 România a importat din Ungaria, cărți, reviste și jurnale în valoare de 2 567 000 pengő, adică 77 milioane lei, reprezentând 7 057 quintale, sau 70 vagoane a câte zece tone fiecare¹³. Din cifrele statisticii maghiare, întocmită de Oficiul Regal unguresc de Statistică (vol. 9—12, caietele XXX—XXXVI, 1918—1933), rezultă faptul că Ungaria a exportat în România în perioada 1928—1933, între 40 și 58% din valoarea totală a exportului maghiar de cărți și reviste, așa cum reiese și din situația următoare¹⁴:

Ani	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Cantitatea totală exportată de Ungaria (în quintale)	10 319	12 796	12 694	11 717	10 183	10 189
Cantitatea exportată în România: în quintale	5 041	7 057	7 001	5 956	4 861	5 669
proporția ‰	50‰	58‰	53‰	59‰	40‰	56‰
Valoarea totală a exporturilor maghiare (în milioane pengő)	3 447	4 818	4 936	4 042	3 819	2 575
Valoarea exporturilor în România (idem)	1 685	2 567	2 725	2 056	1 823	1 533
proporția ‰	50‰	53‰	55‰	50‰	48‰	60‰

Din punct de vedere profesional, jurnaliștii maghiari din România erau organizați în propriul lor sindicat ai cărui reprezentanți dispuneau, printre altele, de permise de liberă circulație pe C.F.R.

În materie de presă, în această perioadă, la Societatea Națiunilor s-au înregistrat doar trei plângeri conținând critici privind măsurile luate de către autoritățile românești.

Luând cuvântul în fața comisiei de cooperare intelectuală, în 18 și 19 septembrie 1935, delegatul maghiar Erkhárd Tibor a acuzat România de a nu se fi conformat tratatului privind protecția mi-

norităților în ceea ce privește tratamentul minorităților maghiare din Transilvania. El a cerut acestei comisii adoptarea de măsuri ferme pentru a învinge obstacolele care se opuneau liberei circulații a publicațiilor științifice și tehnice ungurești în țările Micii Înțelegeri. În 21 și 22 septembrie, delegatul maghiar a formulat noi plângeri, mai ales la adresa regimului românesc care, după spusele sale, ținea cu tot dinadinsul să desnaționalizeze minoritatea maghiară din Transilvania. La baza acestor acuzații se aflau numeroasele memorii fabricate de către *Pesti Hirlap*, jurnal maghiar care, în vechea

¹² Mikes Imre, *A sajtó*, în *Metamorphosis Transylvaniae*, Kolossvár, 1937, p. 37—38 și Francisc Păcurariu, *op. cit.*, p. 363—364.

¹³ *Les importations de revue et de livres hongrois en Roumanie, de 1926 à 1934, Revue de Transylvanie*, t. I, nr. 4, 1935, p. 505—508.

¹⁴ *Ibidem*.

Ungarie, fusese cel mai înverșunat propagandist al maghiarizării forțate, pentru a deveni apoi o oficiină a propagandei revizioniste.

În răspunsul său, delegatul României, M. Antoniadă, nu a negat faptul că anumite publicații venite din Ungaria, printre care jurnalele *Pesti Hirlap*, *Magyar-ság*, *Nemzeti Ujság* și *Pester Lloyd*, câteva manuale școlare și publicații de altă natură au fost interzise de a intra în România. Motivul însă au fost atacurile violente pe care le inserau aceste publicații la adresa României, pe care nici un stat suveran nu le-ar fi putut accepta. Chiar și în publicațiile literare și artistice, cât și în cele cu caracter didactic sau științific era strecurată sistematic o propagandă veninoasă. Chiar și în cărțile de rugăciuni trimise de Budapesta au fost inserate foi volante care exaltau revizionismul.

Plângerile delegatului maghiar erau lipsite de orice bază reală chiar dacă ținem cont numai de faptul că România a fost singura țară dintre statele succesorale, care cuprindeau între granițele lor minorități maghiare, care a acceptat exportul maghiar de cărți, ziare și reviste.

De altfel, în România exista și puternica societate comercială care, în acord cu editorii maghiari, a monopolizat importul tuturor produselor de presă din Ungaria. Această societate, denumită „Slova“, condusă de un fost ziarist budapestan, a introdus în România mii de cărți ungurești, care erau vândute prin librării, prin chioșcuri, cât și prin numeroase instituții cu caracter public, cum a fost „Fundatia Principelui Carol“. Și aceasta nu numai în Transilvania, ci în întreaga țară.

Însăși ziarul *Budapesti Hirlap*, organul semi-oficial al guvernului maghiar, recunoștea, în numărul său din 25 noiembrie 1934, că 60% din cărțile ungurești exportate în timpul ultimilor ani au fost expediate în România.

La rândul său, ziarul *Observer* — *Informații de presă* din București, publica, în numărul său din 25 septembrie 1934, un interesant articol intitulat „Importul cărților ungurești în România“,

care afirma că „...importul cărților ungurești în România a ajuns să fie o afacere de mari proporții, încât pentru exploatarea lui au fost înființate în Ardeal mai multe întreprinderi comerciale, printre care: „Pollyglot“ și „Forum“ (Cluj), „Pallas“ (Oradea); aceste case de import aduc tot felul de cărți reviste, broșuri și produse literare din Ungaria, în cantități ce se cifrează la mai multe zeci de milioane anual“.

De pe urma acestor afaceri, proprietarul casei „Pallas“, dr. Darvas (Desberg), fost gazetar maghiar la ziarul *Keleti Ujság* din Cluj și-a construit un palat cu cinci etaje în Budapesta, care atinge o valoare de 30 000 000 lei.

Multe case de editură din Budapesta au evitat falimentul numai prin intensificarea exportului de cărți maghiare în Ardeal și Banat. S-au îmbogățit și avocații clujeni, dr. Ștefan Dobó și dr. Eugen Szegő, proprietarii firmei „Pollyglot“ din Cluj.

Problema alegerii titlurilor de gazetă și a denumirii diferitelor localități în limba maghiară a fost rezolvată definitiv prin *Jurnalul Consiliului de Miniștri* din 1 august 1938. Presa minorității maghiare a avut astfel libertatea de a înscrie titlul ziarului în ungurește și de a menționa, tot în ungurește, numele localității în care apare. Relevante din acest punct de vedere sunt și următoarele exemple: *Enyedy Hirlap* (Aiud), *Erdővidéki Hirlap* (Baraolt), *Bányaavidéki* (Baia Mare) *Bánya és Vidéke* (Baia Mare), *Brassói Lapok* (Brașov), *Devai Ujság* (Deva), *Erdélyi Naplo* (Deva), *Csiki Lapok* (Miercurea Ciuc), *Aranyesvidék* (Turda), *Aranyoszék* (Turda), *Szilágyság* (Zalău) etc.

Regimul presei maghiare din România a fost cu mult superior aceluia de care s-au bucurat românii sub dominația maghiară în Transilvania și chiar decât regimul presei minoritate din Ungaria interbelică.

În Transilvania aflată sub dominație maghiară (1867—1918), în anul 1914, cei aproape 4 milioane de români aveau o presă care număra în jur de 39 de publicații, dintre care doar două cotidiene, în timp ce, în același an, ungurii din Tran-

silvania aveau 154 de publicații periodice și cotidiene ¹⁵.

În Ungaria interbelică cei 700 000 de germani nu dispuneau decât de 10 organe de presă, pe când cei 750 000 de germani din România aveau, în 1937, 186 de publicații în limba lor maternă. Slovaci din Ungaria, în număr de circa 600 000, aveau doar 2—3 ziare. Minoritatea românească din Ungaria care, după anexarea Rusiei Subcarpatice (1938), număra 80 000

de suflete, nu dispunea de nici un organ de presă în limba română,

Ungaria a acuzat justiția românească de a fi fost prea severă în sentințele promulgate împotriva ziariștilor minoritari. În această privință se poate face o comparație între regimul maghiar de dinaintea primului război mondial și cel din România de după acest război.

În perioada 1886—1909 justiția maghiară a pronunțat următoarele condamnări împotriva jurnaliștilor alogeni ¹⁶ :

Condamnați	Ani de închisoare	Luni	Zile	Amendă (în coroane)
353 români	131	10	26	93 791
14 germani	2	10	10	7 720
7 ruteni	5	—	—	2 100
4 sârbi	1	1	—	2 500
560 slovaci	91	7	26	42 121

Între anii 1926—1936, cele 4 sesiuni ale Tribunalului din Cluj unde au fost judecate cea mai mare parte a proceselor intentate împotriva presei maghiare din Transilvania, au fost discutate 323 de procese pentru delict de presă, intentate împotriva ziariștilor maghiari. Justiția românească a pronunțat condamnări de numai 4 luni și 25 de zile închisoare, fără nici o amendă ¹⁷.

În perioada 1919—1939, justiția românească nu a pronunțat nici o condamnare împotriva ziariștilor germani.

3. PRESA GERMANĂ

Ca urmare a libertăților garantate prin legislația românească, presa germană a înregistrat o dezvoltare remarcabilă, care a ilustrat și progresul material și cultural al acestei comunități etnice din România ¹⁸.

¹⁵ Borbely Andor, dr. Fall Endre, *A román uralom Erdélyben*, Budapesta, 1936.

¹⁶ Dr. P. Petrinca..., *op. cit.*, p. 13.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A se vedea în acest sens: *Jahrbuch der Deutschen in Rumänien*, Sibiu, 1927; *Ethno-politischer Almanach*, Wien u Leipzig, 1931, II, p. 16; Silviu Dragomir, *La Transylvanie roumaine et ses minorités ethniques*, București, 1934, p. 209 și *Observator*, an. V, nr. 3, 22 ianuarie 1938.

Între 1 ianuarie 1937 și 31 decembrie 1939, în România apăreau 186 ziare și publicații periodice în limba germană.

În toate centrele din regiunile locuite de germani exista un cotidian sau cel puțin o gazetă bi sau trisăptămănală. În centrele de importanță majoră s-au publicat chiar mai multe cotidiene. Astfel, la Sibiu, centrul politic și cultural al sașilor din Transilvania unde se afla și sediul Comunității germane din România, se publicau, în luna ianuarie a anului 1940, patru cotidiene, dintre care două gazete politice cu caracter ideologic și doctrinar.

La Timișoara, centrul germanilor din Banat, apăreau șase cotidiene, dintre care două politice și de informație generală și patru de informație locală. Un important cotidian german apărea la Brașov, alt centru important al sașilor din Transilvania.

Pe lângă acestea, la Timișoara și la Arad apăreau și câteva gazete cu o frecvență de 2—3 ori pe săptămână.

La București se publica, la sfârșitul anului 1927, un cotidian german (Bukarester Tageblatt), în care preocupările minorității germane își găseau un larg e-

cou, jurnal care asigura contactul între regiunile locuite de germani sau între aceste regiuni și germanii stabiliți în capitala României.

Dintre aceste cotidiane, doar 4 aparțineau epocii anterioare Unirii, 9 făcându-și apariția între anii 1919 și 1930 și 10 începând cu anul 1931.

Ca urmare a procesului de omogenizare politică care i-a adunat pe toți germanii din România într-o singură Comunitate, tendința de simplificare și de consolidare a presei germane din România a devenit evidentă. Deoarece direcționarea politică devenise unitară, majoritatea publicațiilor germane s-au adaptat noii ideologii, rămânând puține ziare cu caracter polemic. Cele care și-au continuat apariția aveau o bază bine consolidată; unele dintre acestea se adresau unei anumite categorii de citadini din regiunea respectivă, în timp ce 3 sau 4 jurnale erau difuzate în cercurile intelectuale germane din toate regiunile.

Prosperitatea presei germane din România reiese și din numărul publicațiilor ce apăreau de două sau de trei ori pe săptămână. Dintr-un total de 50 de astfel de publicații, doar 12 își începuseră apariția înainte de 1919; 9 aparțineau perioadei 1919—1930, restul de 30 au apărut după 1931. Săptămânalele germane care se adresau unui cerc constant de cititori, în special cele care se adresau sătenilor, au avut, în general, o situație materială bine precizată și consolidată. Astfel de publicații ofereau celor mai largi categorii rurale posibilitatea de a-și cultiva gustul pentru literatură și dorința de informație. Publicațiile periodice cu caracter agricol au găsit o largă arie de difuzare în mijlocul țăranilor germani. La orașe, toate categoriile profesionale, chiar și muncitorii, aveau propriul lor organ de presă, care se ocupa de problemele lor specifice.

Raportate la regiunile locuite de germani, săptămânalele erau grupate astfel: 14 în Transilvania, în centrele săsești; 20 în regiunea germanilor din Banat și Arad; 3 în Basarabia; 2 în Bucovina; una pentru sașii din județul Satu-Mare și câteva în București.

Revistele periodice au avut o apariție regulată, fie săptămânală, bilunară, lu-

nară sau trimestrială. Dintre acestea, doar 6 își începuseră apariția înainte de 1918; 15 au apărut între 1919—1930 (vezi și Anexa IV).

Aceste periodice oglindeau, cu puține excepții, mișcarea economică și culturală cât și progresul social ale minorității germane din România. De remarcat în plus, că, în centrele sașilor din Transilvania, s-a manifestat o grijă deosebită pentru o activitate foarte complexă. Revistele, chiar simplele reviste ilustrate, îndeosebi publicațiile științifice și profesionale demonstau o organizare serioasă și durabilă. Majoritatea acestor publicații erau tipărite la Sibiu, centrul religios, cultural și politic al sașilor din România.

Asupra presei germane din România care s-a dezvoltat sau a circulat în Transilvania, se impun următoarele observații:

1. Statul român nu a impus nici o restricție care să împiedice prosperitatea presei și periodicelor germane;

2. Minoritatea germană a valorificat din plin aceste condiții favorabile; în afara organelor de presă mai vechi, care s-au bucurat de o bună reputație, au apărut și altele care, o parte s-au impus, iar cealaltă parte a dispărut în lupta cu libera concurență;

3. Cu timpul, organele presei germane și-au asigurat o existență stabilă. În afară de cotidienele mari care oglindeau opinia publică din diferitele centre locuite de germani, au apărut și săptămânalele reprezentând noile aspirații sociale ale editorilor lor;

4. Sașii din Transilvania, fiind mult mai tradiționaliști, evoluția lor a fost mai puțin zdruncinată decât a celor din celelalte provincii românești reunite cu Vechiul Regat. Unirea Transilvaniei cu România a avut, și în ceea ce privește presa, caracterul violent al trezirii conștiinței naționale germane;

5. Pentru populația germană din județul Satu Mare apărea un săptămânal german care sprijinea lupta de revenire a germanilor maghiarizați la germanism. Faptul că cititorii cărora li se adresa studiaseră la școală în limba maghiară și nu erau obișnuiți să citească în germană i-a determinat pe cei care editau această pu-

blicație să insereze și un rezumat în limba maghiară al materialelor publicate;

6. Situația germanilor din Banat și din Transilvania propriu-zisă, din perioada pusă în discuție, fiind în mod radical schimbată în comparație cu cea anterioară anului 1918, acest lucru nu putea să nu devină evident și în domeniul presei. Sub regimul maghiar, la Timișoara apăreau, într-un timp, doar două jurnale germane : unul aparținea unui evreu, iar celălalt unui renegat, dar care amândoi susținuseră acțiunea de maghiarizare, oferindu-i tot sprijinul. La acestea se mai adăugau câteva săptămânale catolice. Începând cu anul 1918, presa germană din Banat a susținut, ca și în cazul Bihorului, lupta dusă de guvernele românești pentru a-i germaniza pe șvabii maghiarizați.

Referindu-se la presa minorităților etnice din România, cunoscutul publicist

englez C. A. Macartney, o personalitate cu o reputație incontestabilă în literatură dedicată realităților din Ungaria post-trianoniană, în cartea sa intitulată *Hungary and Her Successors*, apărută la Londra, în 1937, printre altele, afirma că :

„Teoretic, România are o lege a presei extraordinar de liberală, care face un contrast foarte favorabil cu cea care exista în Transilvania înainte de război. Maghiarii și germanii posedă un număr considerabil de periodice, din care cea mai mare parte sunt recente, fiind fondate după anexiune.

România a fost cea mai generoasă dintre statele successorale pentru că a permis intrarea în interiorul frontierelor sale a literaturii maghiare, absorbind, în medie, 50% din operele literare exportate de Ungaria“ (p. 314—315).

ANEXA I

COTIDIENE MAGHIARE (1929)

<i>Numele</i>	<i>Anul de apariție</i>	<i>Localitatea</i>
1. Alba missmar	I	Cluj
2. Aradi Közlöny	XLIII	Arad
3. Aradi Ujság	XXIX	Arad
4. Aranyosvidék	XXXVIII	Turda
5. Bánáti Közlöny	1928	Timișoara
6. Brassói Lapok	XXXIV	Brașov
7. Commerc	II	Cluj
8. Csiki Bapok	XL	Miercurea Ciuc
9. Déli Hírlap	IV	Timișoara
10. Déva és vidéke	XXXIV	Deva
11. Északnyugati Ujság	XI	Carei
12. Ellenzék	XLIX	Cluj
13. Az Ellenzék	XVI	Tg.-Mureș
14. Enyedi Ujság	VII	Aiud
15. Erdélyi Barázda	I	Tg.-Mureș
16. Erdélyi Hétfői Hírlap	1929	Cluj
17. Erdélyi Hírlap	XII	Arad
18. Erdővidéki Hírlap	IV	Baraolt
19. Esti Ujság	II	Arad
20. Estilap	III	Cluj
21. Friss Hirek	III	Tg.-Mureș
22. Friss Ujság	XIII	Arad
23. Gyergyői Ujság	III	Gheorgheni
24. Harghita	IV	Odorhei
25. Hétfői Friss Ujság	VIII	Satu-Mare

<i>Numele</i>	<i>Anul de apariție</i>	<i>Localitatea</i>
26. Hétfői Hírlap	I	Cluj
27. A Hirnök	XXV	Cluj
28. Hunyadvármegye	LII	Deva
29. Keleti Ujság	XI	Cluj
30. Krassó-Szörényi Lapok	L	Lugoj
31. A Ma	IV	Tg.-Mureș
32. Magyar Ujság	V	Cluj
33. Mai Világ	II	Cluj
34. Mármaros	LXIII	Sighet
35. Maros	II	Tg.-Mureș
36. Mai ipar	1929	Tg.-Secuiesc
37. Mármarosi Független Ujság	XX	Sighet
38. Nagybánya	XXVII	Baia Mare
39. Nagybánya és Vidéke	LIV	Baia Mare
40. Nagykaroly és Vidéke	XLV	Careii Mari
41. Nagyvárád	LVII	Oradea
42. Nagyváradi Estilap	X	Oradea
43. Nagyváradi Friss Ujság	XXIX	Oradea
44. Nagyváradi Napló	XXXI	Oradea
45. Noar	V	Cluj
46. 10 Perc	1929	Timișoara
47. Szalontai Lapok	XLI	Salonta Mare
48. Szamos	LX	Satu-Mare
49. Szászváros es Vidéke	XVI	Orăștie
50. Szatmári Hírlap	I	Satu-Mare
51. Szatmármegyei Közlöny	LIV	Careii Mari
52. Székely Föld	XXXI	Tg.-Mureș
53. Székely Napló	LVIII	Tg.-Mureș
54. Székely Nép	XLVI	Sf. Gheorghe
55. Székely szó	X	Gheorgheni
56. Székely Ujság	XXV	Tg. Secuiesc
57. Szilágyság	XIX	Zalău
58. Szilágy Somlyó	XLVI	Șimleul Silvaniei
59. Temesvári Hírlap	XXVI	Timișoara
60. Uj Kelet	X	Cluj
61. Ujság	1929	Careii Mari
62. Vasárnapi Ujság	VIII	Tg.-Mureș
63. Vidéki Nagyarság	I	Beiuș
64. Virradat	I	Arad
65. Zsilvölgyi Napló	V	Petroșani ¹⁹

¹⁹ Emanoil Bucuța, *Statistica publicațiilor periodice din Transilvania*, în *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul, 1918—1928*, București, 1929, vol. II, p. 1294—1296 ; Nicolae Das-

călu, *La presse des minorités nationales dans d'entre deux guerres (1919—1939). Analyse statistique*, în *Nouvelles Etudes d'Histoire*, vol. XX, București, 1981, p. 45—61.

COTIDIENE GERMANE (1929)²⁰

Numele	Anul de apariție	Localitatea
1. Agnether Wochenblatt	XX	Agnita
2. Arader Zeitung	IX	Arad
3. Arbeiter Zeitung	XXXVI	Timișoara
4. Banate Bote	XXX	Lugoj
5. Banater Deutsche Zeitung	XI	Timișoara
6. Banater Tageblatt	X	Timișoara
7. Bekleidungsarbeiter	VIII	Cluj
8. Bergarbeiter	XI	Cluj
9. Bistritzer Deutsche Zeitung	XVI	Bistrița
10. Bogsauer Zeitung	XXXVII	Bocșa Montană
11. Bürger Zeitung	XLVI	Periamoș
12. Dettaer Zeitung	XLVIII	Deta
13. Deutscher Bote	VI	Cluj
14. Eisenring	V	Timișoara
15. Frischgestimmte Eolsharfe	1929	Bistrița
16. Gemeindeblatt	VI	Sebeșul Săsesc
17. Grosskokler Bote	L	Sighișoara
18. Hatzfelder Zeitung	XLI	Jimbolia
19. Industrie Zeitung	VIII	Brașov
20. Junggemeinde Siebenbürgen	II	Sibiu
21. Der Landbote	LVII	Timișoara
22. Kronstädte Zeitung	XCII	Brașov
23. Landwirtschaftliche Blätter für Siebenbürgen	LVI	Sibiu
24. Licht	VIII	Lugoj
25. Lugoscher Zeitung	XXXVI	Lugoj
26. Mediascher Zeitung	XXXVI	Mediaș
27. Metallarbeiter	IX	Cluj
28. Oravitzaer Wochenblatt	LVII	Oravița
29. Reschitzaer Wochenblatt	IV	Reșița
30. Reschitzaer Zeitung	XLII	Reșița
31. Rumánischer Lloyd	XIII	Cluj
32. Sächsisches Volksblatt	IV	Sibiu
33. Siebenbürgisch — Deutsches Tageblatt	LV	Sibiu
34. Siebenbürgisch Handels-Zeitung	V	Brașov
35. Sport	I	Sibiu
36. Temesvarer Volksblatt	XXVII	Timișoara
37. Temesvarer Zeitung	LXXVII	Timișoara
38. Toronzaler Nachrichten	XXII	Perian
39. Der Volksfreund	IV	Timișoara
40. Wahrheit	I	Reșița

²⁰ *Idem*, p. 1296.

PERIODICE MAGHIARE (1929)

Numele	Anul de apariție	Localitatea
1. A hitan percei	X	Cluj
2. Az én kicsinyeim	IV	Cluj
3. Bánye Munkás	XI	Cluj
4. Buziási Szinpad	1929	Buziaș
5. Családi Kör	I	Brașov
6. Donga	1929	Deva
7. Egyházi Hiradó	XVIII	Satu Mare
8. Egyleti Ertesítő	XL	Dej
9. Egyházi Közlet	V	Dej
10. Egyházi Szemle	III	Baia Mare
11. Ételmezési Munkás	VII	Cluj
12. Élet Tudomány	1929	Timișoara
13. Ellenőr	XV	Cluj
14. Ébresztő	1929	Oradea
15. Én. Te. Ő	1928	Timișoara
16. Építőipari Munkás	IV	Tg.-Mureș
17. Erdélyi Élet	XVII	Arad
18. Erdélyi Futár	II	Cluj
19. Erdélyi Gazda	LIX	Cluj
20. Erdélyi Helikon	I	Cluj
21. Erdélyi Ipar	XI	Arad
22. Erdélyi Irodalmi Szemle	V	Cluj
23. Erdélyi Kabaré	I	Cluj
24. Erdélyi Képeslap	III	Cluj
25. Erdélyi Tudósító	XI	Brașov
26. Erdélyi magyar lányok	IX	Cluj
27. Erdélyi Magyar Szinpad	XVIII	Arad
28. Evanghelium hirnöke	I	Oradea
29. Evanghelicus Néplap	VIII	Cluj
30. Faipari Szemle	VII	Cluj
31. Famunkás	VIII	Cluj
32. Film és Mozi	I	Arad
33. Film Riport	VI	Oradea
34. Fülesbagoly	XXXVIII	Arad
35. Futár	VIII	Timișoara
36. Gazdák Lapja	VIII	Satu-Mare
37. Glicsu	1928	Tg.-Secuiesc
38. Gyerekujság	IV	Timișoara
39. Gyógyszerészi Folyóirat	VI	Cluj
40. Haladás	III	Careii Mari
41. Hanna Nagyatya	1928	Dej
42. Hivatalos Lap	VIII	Brașov
43. Huszonnegyedik Század	1928	Cluj
44. Ifju Erdélyi	VI	Cluj
45. Az Igazság tanuja	IV	Zalău
46. Jövő Társadalma	II	Cluj
47. Ji Barát	III	Cluj
48. Kálvinista Világ	II	Cluj
49. Katholikus Világ	XXV	Cluj

Numele	Anul de apariție	Localitatea
50. Kaviér	VI	Timișoara
51. Keleti Lloyd	VII	Timișoara
52. Képes Ujság	II	Arad
53. Keresztény Élet	XXII	Zalău
54. Keresztény megvető	LX	Cluj
55. Keresztény Zárandok	II	Cluj
56. Kerszt rejtvény ujság	I	Arad
57. Kertészeti Kózlöny	VI	Simeria
58. Kis Tükör	XVIII	Cluj
59. Kolozsvár Nagyváradi színházi Ujság	I	Cluj-Oradea
60. Korunk	III	Cluj
61. Kronikás könyv	II	Cluj
62. Lelkipásztor	VIII	Zalău
63. Magánalkalmazott	IV	Cluj
64. Magyar Dal	VII	Cluj
65. Magyar Kisebbség	VII	Lugoj
66. Magyar Nép	VIII	Cluj
67. Mária Kongregáció	VI	Cluj
68. Méhészeti Kózlöny	XLIII	Cluj
69. A modern nő	I	Timișoara
70. Marovetz zeneirodalmi	IX	Timișoara
71. Mult és Jövő	XVIII	Cluj
72. Művészeti szalon	III	Cluj
73. A nap	VIII	Cluj
74. Az öreg Pancser	1928	Cluj
75. Orszem	VIII	Oradea
76. Orvosok Lapja	X	Timișoara
77. Orvosi Szemle	I	Cluj
78. Pancser	1928	Cluj
79. Papyrograph	II	Cluj
80. Pásztortűz	XIV	Cluj
81. Pénzvilág	VI	Oradea
82. Praxis Medici	V	Timișoara
83. Református hiradó	VIII	Oradea
84. Reformátusok Lapja	III	Cluj
85. Reformátusok Lapja	II	Oradea
86. Református Szemle	XXI	Cluj
87. Romániai Népszava	XVIII	Cluj
88. Ruházati munkás	IX	Cluj
89. Sportélet	I	Arad
90. Szabad szó	IX	Satu-Mare
91. Szamos Tükre	III	Gherla
92. Szatira	I	Arad
93. Szemle	I	Cluj
94. Szemle	1929	Oradea
95. A Szent	1928	Dej
96. A Szent Kereszt	III	Cluj
97. Szeráf	I	Satu-Mare
98. Szeretet	VIII	Oradea
99. Szezon	IV	Timișoara
100. Színház	I	Arad
101. Színház és Film	I	Cluj

102. Színház és Mozi	VI	Timișoara
103. Színházi Ujság	XXIV	Brașov
104. Színházi világ	I	Arad
105. Színházi Ujság	XVII	Oradea
106. Színházi Világ	V	Tg.-Mureș
107. Sziv	V	Satu-Mare
108. Szövetség	IV	Aiud
109. Thália	1928	Lugoj
110. lo perc sport	IV	Timișoara
111. A Toll	X	Timișoara
112. Uj Elet	II	Satu-Mare
113. Unitárius Egyház	XXI	Cristuru Secuiesc
114. Unitárius Közlöny	XXXVIII	Cluj
115. Unitárius Szózat	XXI	Odorhei
116. Az Ut	X	Cluj
117. Utazók Lapja	III	Oradea
118. Vadász Ujság	VII	Tg.-Mureș
119. Vakációi levél	I	Satu-Mare
120. Vasárnap	XI	Arad
121. Vasárnapi iskola	II	Cluj
122. Vas és rémmunkás	IX	Cluj
123. Véndiákok Lapja	IV	Cluj
124. Zenei Szemle	XII	Timișoara ²¹

ANEXA IV

PERIODICE GERMANE (1929)

<i>Numele</i>	<i>Anul de apariție</i>	<i>Localitatea</i>
1. Aufbau	1929	Mediaș
2. Banater Deutsche Kulturhefte	II	Timișoara
3. Banaetr Landwirt	VI	Timișoara
4. Banater Schulbote	VI	Timișoara
5. Banater Volksblatt	V	Jimbolia
6. Blätter für Kinderfrohe	I	Sibiu
7. Heilige Kreuz (das)	I	Cluj
8. Hermannstädter Kompas	1929	Sibiu
9. Herz	I	Timișoara
10. Jugendbundblatt	VIII	Sighișoara
11. Jugendfreund	I	Timișoara
12. Klingsor	V	Brașov
13. Kirchliche Blätter	XX	Sibiu
14. Korrespondenzblatt	LI	Sibiu

²¹ *Idem*, p. 1299—1301.

15. Lichter der Heimat	IX	Braşov
16. Mitteilungen der deutschschwabischen Volksgemeinschaft Satmar	I	Careii Mari
17. Neppendorfer Blätter	XXVI	Sibiu
18. Ostland	IV	Sibiu
19. Pollerpeitsch	I	Timișoara
20. Der Sämann	VII	Sibiu
21. Schule und Leben	LXVI	Braşov
22. Selbsthilfe	1928	Sibiu
23. Siebenbürger Reiffeisenbote	XIX	Sibiu
24. Die Sonne	VII	Timișoara
25. Sonnenweinde	V	Mediaş
26. Sonntagsblatt	VI	Timișoara
27. Der Start	I	Braşov
28. Textil Zeitung	VIII	Timișoara
29. Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt	LXXVIII	Sibiu
30. Der Weg	II	Sibiu ²²

²² *Idem*, p. 1301—1302.

ANEXA V

ZIARE ȘI REVISTE CARE AU APĂRUT ÎN MAI MULTE LIMBI (1929)

<i>Numele</i>	<i>Anul</i>	<i>Localitatea</i>	<i>Limbile</i>
1. Apicultorul	XV	Timișoara	(rom. germ. ung.)
2. Alimentarea	IV	Cluj	(rom. germ. ung.)
3. Arena	IV	Timișoara	(rom. ung.)
4. Auto	I	Cluj	(rom. ung.)
5. Automobilul	I	Timișoara	(rom. ung. germ.)
6. Banca	I	Oradea	(rom. ung.)
7. Buletinul asociației farmaciștilor din Arad și Banat	VI	Cluj	(rom. ung.)
8. Buletinul Camerei de Comerț din Arad	LVII	Arad	(rom. ung.)
9. Buletinul Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic de la Universitatea din Cluj	1929	Cluj	(rom. franc.)
10. Buletinul Oficial al corporației industriale, Cluj	IV	Cluj	(rom. ung.)
11. Bursa horticolă română	VII	Timișoara	(rom. germ. ung.)
12. Bursa textilelor	I	Cluj	(rom. ung. germ.)
13. Călăuza	II	Cluj	(rom. ung.)
14. Conductor tehnic	I	Petroșani	(rom. ung.)
15. Constructorul	VII	Cluj	(rom. germ. ung.)
16. Consum	VIII	Cluj	(rom. ung.)

<i>Numele</i>	<i>Anul</i>	<i>Localitatea</i>	<i>Limbile</i>
17. Czipészek szaklapja	VII	Cluj	(ung. rom.)
18. Edelmezési szövetség	IV	Timișoara	(ung. germ.)
19. Ex libris	IV	Cluj	(ung. germ.)
20. Dansul	I	Timișoara	(rom. germ. ung.)
21. Funcționarul particular	II	Cluj	(rom. ung.)
22. Fauna	I	Timișoara	(rom. ung. germ.)
23. Fierul	VI	Cluj	(rom. ung. germ.)
24. Foaia compactoarelor	VIII	Cluj	(rom. ung.)
25. Fodrász ujság	XVIII	Tg.-Mureș	(ung. germ.)
26. Gazeta croitorilor	I	Cluj	(rom. germ. ung.)
27. Gazeta lăptarilor	III	Timișoara	(rom. ung. germ.)
28. Glasul minorităților	VI	Lugoj	(rom. franc. germ.)
29. Graphic Union	VIII	Timișoara	(rom. germ. ung.)
30. Haderech	III	Timișoara	(evr. ung.)
31. Hermannstädter Mitteilungen	II	Sibiu	(rom. germ.)
32. Hornul	V	Cluj	(rom. germ. ung.)
33. Industria Ardealului	X	Arad	(rom. ung. germ.)
34. Jurnalul oficial al sindicatului profesorilor de dans	VIII	Brașov	(rom. ung.)
35. Legi, decrete	VIII	Oradea	(rom. ung.)
36. Lemnul	IX	Timișoara	(rom. ung. germ.)
37. Meseriașul	III	Timișoara	(rom. ung. germ.)
38. Negustorul de coloniale	I	Cluj	(rom. germ. ung.)
39. Neue Zeit	X	Lugoj	(ung. germ.)
40. Neue Zeit	X	Timișoara	(germ. ung.)
41. Orașul	VI	Tg.-Mureș	(rom. ung.)
42. Ordinea	II	Cluj	(rom. ung.)
43. Organul oficial al Reuniunii de invaliditate a muncitorilor	VII	Timișoara	(rom. germ. ung.)
44. Orologiul	II	Cluj	(rom. ung.)
45. Orvosbáli hirlap	1929	Timișoara	(rom. ung.)
46. Pharmaco- Courier	VII	Cluj	(rom. ung.)
47. Pielărie	VII	Timișoara	(rom. germ.)
48. Piele și ghete	VII	Cluj	(rom. germ. ung.)
49. Rapoarte de modă	1929	Cluj	(rom. ung. germ.)
50. Revista farmaciei	VI	Cluj	(rom. ung.)
51. Revista financiară, comercială și industrială	VI	Oradea	(rom. ung.)
52. Revista forestieră	VII	Cluj	(ung. germ.)
53. Revista frizerilor	XVIII	Tg.-Mureș	(rom. ung.)
54. U.E.S. (Uzinele electrice Sibiu)	II	Sibiu	(rom. germ.)
55. Revista medicală	I	Cluj	(rom. ung.)
56. Revista morarilor	IX	Cluj	(rom. ung.)
57. Revista textilă	VIII	Timișoara	(rom. germ.)
58. Revista voiajorilor	III	Oradea	(rom. ung. germ.)
59. Typograph	X	Cluj	(rom. germ. ung.)
60. Voiajorul	XIII	Timișoara	(rom. germ. ung.)
61. Ardealul economic	IV	Cluj	(rom. ung.)
62. America	I	Turda	(rom. ung.)
63. Bănățeana și Ardeleana	I	Arad	(rom. ung. germ.)
64. Conducătorul prin Timișoara	VIII	Timișoara	(rom. germ. ung.) ²³

²³ *Idem*, p. 1302—1303.

QUELQUES CONSIDERATIONS RELATIVE À LA PRESSE HONGROIS ET ALLEMAND
DE TRANSYLVANIE D'ENTRE LES DEUX GUERRES MONDIALES

Résumé

Comme expression de la liberté de l'opinion, la presse et les publications, en general, représentent, pour la vie d'une minorité, un important moyen de conservation et de développement des traits spécifiques, de la culture et des traditions propres, de l'affirmation de présence active dans les débats des problèmes

d'actualité et dans la soutenance efficiente de ses intérêts.

L'étude présent essaye a demontre, par le langage des chiffres statistiques et par les documents de l'époque, le régime libérale de la presse minoritaire dans la Transylvanie d'entre les deux querres mondiales.